

ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ: ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ

Володимир СВІРСЬКИЙ

Розглянуто теоретичні та методологічні аспекти фінансового потенціалу. Проаналізовано та систематизовано основні підходи до визначення поняття "фінансовий потенціал" і на цій основі запропоновано авторське визначення.

The paper describes the theoretical and methodological aspects of financial potential. The main approaches to the interpretation of the essence of the definition "financial potential" are analyzed and systematized. The own definition of financial potential is offered.

В умовах трансформаційного періоду, коли існуючі можливості економічного розвитку залишаються нереалізованими через брак відповідного фінансового забезпечення, неабиякого значення набуває розгляд процесів акумуляції та ефективного використання фінансових ресурсів. Глибина проблеми полягає не лише у дефіциті ресурсів, а й недосконалості механізму їх формування, раціонального розподілу та використання. Відтак, постає необхідність пошуку фінансових резервів, удосконалення існуючих і розробки нових фінансових методів їх ефективного розміщення з метою забезпечення економічного зростання. Така постановка проблеми потребує не лише відповідних прикладних досліджень, розрахованих на результат, а й досліджень фундаментального характеру, теоретичного переосмислення низки категорій і понять для розв'язання назрілих проблем. Фінансові джерела та стимули економічного зростання розглядали у своїх працях чимало вітчизняних та зарубіжних дослідників. Серед них слід відзначити роботи українських науковців В. Александрова, В. Андрущенка, О. Барановського, О. Василика, В. Геєця, А. Гальчинського, А. Даниленка, Я. Жаліла, В. Зимовця, О. Ковалюка,

І. Луїної, С. Львовичкіна, В. Опаріна, В. Федосова, М. Чумаченка, праці російських дослідників Л. Абалкіна, Є. Гайдара, С. Глазьєва, М. Єршова, В. Івантера, А. Ілларіонова, Д. Львова, Р. Нігматуліна, В. Сенчагова та інших. Чимало представників зарубіжної фінансової науки зробили свій вагомий внесок у дослідження згаданої проблеми – Г. Александер, А. Вагнер, К. Віксель, Дж. Б'юкенен, Дж. Кейнс, Р. Кінг, Р. Левайн, А. Маршал, М. Міллер, Ф. Модільяні, П. Самуельсон, Дж. Стігліц, С. Фішер, Дж. Хікс, Г. Шмольдерс та багато інших.

Відаючи належне працям зазначених дослідників зауважимо, що теоретичні основи фінансового потенціалу забезпечення економічного зростання досліджені недостатньо. Причина такого стану справ, на наш погляд, полягає в тому, що дане поняття характеризується складністю, багатоаспектністю та браком концептуальних досліджень у цій сфері. Як наслідок у вітчизняній економічній літературі спостерігаємо дещо безсистемне використання понять "фінансовий потенціал", "інвестиційний потенціал", "бюджетний потенціал", "податково-бюджетний потенціал" тощо. Відбувається їх підміна чи отождолення, що загалом ускладнює їх вивчення та оцінку. Все це робить дослідження теоретич-

них основ фінансового потенціалу економічного зростання актуальним науковим завданням.

Забезпечити прискорений економічний розвиток можливо лише за умови встановлення такого режиму функціонування фінансової системи країни, при якому максимально ефективно розподіляються і використовуються вже наявні ресурси та мобілізуються потенційні. Без сумніву, проблема обмеженості фінансових ресурсів не втратила своєї актуальності і нині. Розробка і реалізація механізмів їх мобілізації є актуальним завданням для фінансової теорії й практики. Утім, не менш болючою є проблема раціонального інвестування та ефективного використання фінансових ресурсів.

Так, професор В. Опарін звертає увагу на те, що домінуючою проблемою у фінансах є, як правило, брак ресурсів і першочергові зусилля повинні бути спрямовані, насамперед на їх формування, але водночас він зауважує, що раціональне розміщення фінансових ресурсів полегшує до них доступ та ефективність використання. І все це вчений об'єднує під поняттям *"потенційна (курсив наш – В. С.) дієздатність фінансових ресурсів"* [1, 128]. Схожу позицію діалектичної єдності у дослідженні процесів формування та використання фінансових ресурсів займають В. Зимовець [2, 11], В. Гесць [3, 9], В. Федосов [4, 12].

Вдосконалення процесів мобілізації наявних та пошуку потенційних фінансових ресурсів, їх ефективного використання для забезпечення сталих темпів економічного зростання в Україні потребує чіткого визначення сутності поняття "фінансовий потенціал", з'ясування його відмінності від фінансових ресурсів. Ці важливі у теоретичному плані питання, на наш погляд, досі не вирішені. Відтак, насамперед, задля уникнення семантичного ототожнення понять "фінансовий потенціал" та "фінансові ресурси" потребує уточнення саме поняття "потенціал". Надалі, слід окреслити різницю між поняттями "ресурси" і "потенціал". Окрім цього, необхідно визначити цільові орієнтири та сферу формування і реалізації останнього.

Великий тлумачний словник української мови трактує слово потенціал так [5, 1087]:

- сукупність усіх наявних засобів, можливостей і продуктивних сил і т. ін., які можуть бути використані в якій-небудь галузі, ділянці, сфері;
- запас чого-небудь, резерв;
- приховані здатності, сили для якої-небудь діяльності, що можуть бути використані за певних умов.

Автори фінансового словника-довідника розглядають сутність терміну "потенціал" у поєднанні із терміном "ресурси". Основну різницю між ними вони вбачають у тому, що "... потенціал виражає можливі кошти, запаси, які можуть бути використані у майбутньому. Ресурси ж характеризують наявні кошти, запаси чи джерела їх формування" [6, 418]. Таке співвідношення між згаданими поняттями є дещо неоднозначним, оскільки обидва визначення характеризують запаси. Справді, у тлумачному словнику і потенціал, і ресурси частково пояснюються як "запас чого-небудь" [5, 1087, 1216]. Це, можливо, і стало причиною неоднозначного трактування поняття "фінансового потенціалу" та підміною його поняттям "фінансові ресурси" в економічній літературі.

Враховуючи попередні міркування, ми вважаємо, що при дослідженні сутності фінансового потенціалу найдоцільніше керуватись трактуванням поняття "потенціал", що наведено у Великому тлумачному словнику української мови та розглядати його із трьох позицій: ресурсної, цільової та системно-функціональної.

При ресурсному підході потенціал є сукупністю наявних засобів, ресурсів та можливостей, а також їх резервів. Звідси можна зробити висновок про те, що термін "потенціал" є ширшим, аніж термін "ресурси", оскільки не лише включає в себе останні, а й враховує їх резерви. Другий підхід надає цільовій характеристиці потенціалу, оскільки формування та використання прихованих здатностей повинне здійснюватися з певною метою. Самі собою ресурси як основа потенціалу не можуть реалізувати певну мету. Для цього необхідні ефективні механізми формування, оптимального розподілу та раціонального використан-

ня таких ресурсів. Усе це означає наявність управлінської складової. А реалізація кінцевої мети залежить від дієвості її функціонування. У цьому й полягає суть третього підходу.

На нашу думку ці три підходи доцільно об'єднати в один – інтегрований, який, на наш погляд, є найбільш прийнятним для визначення сутності поняття "фінансовий потенціал", оскільки дозволяє окреслити відмінність між фінансовим потенціалом і фінансовими ресурсами та підтверджує думку про те, що формування та використання фінансового потенціалу можливе лише у рамках системи. Воно не є самоціллю, а має на меті забезпечити сталі темпи економічного зростання. З цього приводу вітчизняні вчені В. Федосов, В. Оларін та С. Львовичкін зазначають, що: "Ресурси – не самоціль, а тільки засіб реалізації основної мети функціонування фінансової та економічної системи – максимізації виробництва ВВП" [7, 59].

Одним із концептуальних підходів до визначення "фінансового потенціалу" є його розгляд як складової частини економічного потенціалу. В економічній енциклопедії економічний потенціал трактується як сукупність різних видів ресурсів, включаючи матеріальні, фінансові, інтелектуальні, науково-технічні та інші, за допомогою яких можна отримати певні результати [8, 401]. В умовах ринкової економіки фінансова складова економічного потен-

ціалу стає ключовою, оскільки фінансові методи впливу на соціально-економічні процеси в державі набувають дедалі вагомішого значення. Отже, фінансовий потенціал є важливою складовою економічного потенціалу.

З'ясування економічної сутності поняття "фінансовий потенціал" вимагає розмежування понять "економічний потенціал", "інвестиційний потенціал", "бюджетний потенціал", "податковий потенціал". Використовуючи підхід Ю. Пасічника [9], можна запропонувати таке співвідношення між ними (рис. 1).

У фінансовій літературі зустрічаємо також поняття "фіскальний потенціал" [10], "бюджетно-податковий" [11], "кредитно-інвестиційний потенціал" [12], "інвестиційно-інноваційний" [13]. Зокрема, І. Таранов під фіскальним потенціалом розуміє "потенційно можливий обсяг бюджетних надходжень на душу населення, який можна мобілізувати в діючих умовах господарювання не зазіхаючи на фінансову свободу та самостійність економічних суб'єктів, для реалізації інтересів держави" [10, 63], що, на нашу думку є бюджетним потенціалом. Він пропонує розглядати фіскальний потенціал як цілісну характеристику сучасного стану соціально-економічного розвитку держави. Загальновідомо, що під розвитком економіки розуміють закономірний процес кількісно-якісних змін у межах економічної системи. Кількісним виміром таких процесів є відносна зміна макроекономічних показників

у напрямі зростання упродовж відносно тривалого періоду. Фіскальний потенціал не дає комплексної характеристики навіть фінансової системи, а лише характеризує її окрему ланку, тому розгляд фіскального потенціалу під таким кутом зору є надто перебільшеним.

Спорідненим до фіскального потенціалу за змістовною сутністю є бюджетно-податковий потенціал, який вітчизняні та російські дослідники трактують по-різному. Зокре-

Рис. 1. Фінансовий потенціал у структурно-логічній схемі економічного потенціалу*

* Розроблено автором

ма, розглядаючи проблеми міжбюджетних відносин у Російській Федерації професор Н. Клімова характеризує бюджетно-податковий потенціал території як "...максимальний обсяг бюджетно-податкових надходжень, який може бути отриманий в рамках території за певних умов господарювання" [11]. Щодо українських реалій, то таке визначення є неприйнятним, насамперед, через відсутність у вітчизняному бюджетному законодавстві визначення бюджетно-податкових надходжень¹. Зрозуміло, що автор має на увазі доходи місцевого бюджету загалом. У такому випадку бюджетно-податковий потенціал є дохідним потенціалом територіального бюджету. Такої думки дотримується інший російський вчений О. Кірілова, характеризує потенціал у широкому та вузькому розумінні [14, 22].

Перший підхід полягає в тому, що дохідний потенціал бюджету розглядається як здатність всіх ресурсів регіону в процесі господарської діяльності формувати дохідну базу відповідних бюджетів та спроможність місцевої влади забезпечити процес максимально ефективного його використання. Більш звужене трактування дохідного потенціалу бюджету – сукупність всіх доходів, що можуть бути мобілізовані до бюджету за певний період часу. Перевагою розширеного підходу є те, що у ньому формування та використання потенціалу перебувають у діалектичній єдності. При цьому О. Кірілова зазначає, що дохідний потенціал бюджетів визначається не тільки з позиції наявності певного обсягу фінансових ресурсів, які можуть бути акумульованими у відповідному бюджеті, а й із позиції створення реальних передумов для його якнайповнішої реалізації.

Подібною до звуженого трактування дохідного потенціалу є позиція Н. Кашиної, яка "очікуваний обсяг доходів, що можуть бути

¹ Бюджетний кодекс України (ст. 2, п. 13) визначає надходження до бюджету як доходи бюджету та кошти, залучені в результаті взяття боргових зобов'язань органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим або органами місцевого самоврядування та дає наступну класифікацію бюджетних доходів (ст. 9, п. 1): 1) податкові надходження; 2) неподаткові надходження; 3) доходи від операцій з капіталом; 4) трансферти.

реально зібрані на певній території" називає податковим потенціалом [14, 36].

Своєрідну позицію щодо дослідження податкового потенціалу займає О. Мірчев, який розглядає податковий потенціал як певну частину створюваного продукту, що має здатність до акумулювання (нагромадження) та знаходиться у певному відношенні до ВВП [16, 71]. Не викликає суттєвих заперечень підхід автора, при якому податковий потенціал розглядається у контексті дослідження бази оподаткування, яку він поділяє на наявну (актуальну) та приховану (латентну). Остання відображає обсяг тіньової економіки. Виходячи із таких міркувань і потенціал автор мав би також поділити на дві частини – наявний і прихований. Однак автор виділяє уже 3 складових, а саме наявний (актуальний) потенціал, наявні резерви та приховані (латентні) резерви.

Не розділяючи слова визначення бюджетного потенціалу як реальних можливостей максимального використання ресурсів бюджетної системи, у цілому погоджуємось із думкою Ю. Пасічника, що використання термінів потенціалу в ролі рушійного чинника економічного розвитку не зовсім узгоджується із методологією та термінологією системного методу дослідження [9, 148]. Автор зазначає, що самі собою ресурси є окремими частинами цілого (у нашому випадку – фінансової системи) і не можуть реалізувати комплексну мету, якою є економічне зростання. Тому він пропонує розглядати ресурси в сукупності зі структурою управління і під бюджетним потенціалом розуміє ресурсний потенціал бюджетної системи [9, 149].

А. Коломісць та А. Мельник розмежовуючи поняття фінансового та податкового потенціалів, зазначають, що фінансовий потенціал включає сукупність всіх фінансових ресурсів певного регіону, а податковий – лише їх частину, яка є сумою потенційно можливих податкових баз [17]. До складу фінансового потенціалу можуть входити фінансові ресурси, що взагалі не є об'єктом оподаткування, або підлягають оподаткуванню лише частково.

Продовжуючи розмежування фінансового та податкового потенціалів автори зазна-

чають, що вони відрізняються з точки зору їх впливу на формування дохідної частини бюджету. Так, якщо податковий потенціал є основою формування податкової частини доходів бюджету, то фінансовий потенціал інтегрує в собі як податкову, так і неподаткову базу формування бюджету, а також можливість здійснення позик для бюджетних цілей.

Таке визначення фінансового потенціалу із прив'язкою до бюджетних надходжень звужує його суть до бюджетного потенціалу. Лише частково такий підхід поділяє Н. Сабітова [18, 65]. З одного боку, вона розділяє думку, що податковий потенціал пов'язаний із базою оподаткування, однак не погоджується, що фінансовий потенціал інтегрує як податкову, так і неподаткову базу формування доходів бюджету. Справді, фінансовий потенціал взагалі не слід прив'язувати до бюджетної системи, оскільки не всі фінансові ресурси перерозподіляються через бюджетну систему.

Російський науковець Н. Бабуріна розглядає кредитно-інвестиційний потенціал з позиції комерційного банку [12]. У цілому погоджуючись із таким підходом, зауважимо, що його використання на мікрорівні щодо інших суб'єктів інвестиційного процесу, наприклад, підприємств буде не зовсім вірним. Останні здійснюють інвестиційну діяльність не на кредитній основі.

Н. Мешко характеризує інвестиційно-інноваційний потенціал з трьох позицій – підприємства, регіону та держави [13]. Автор зазначає, що інвестиційно-інноваційний потенціал регіону визначається "максимальною спроможністю суб'єктів ринку та фінансової інфраструктури генерувати інвестиційні ресурси та трансформувати їх в інноваційні продукти та процеси ... забезпечуючи стале економічне зростання..." [13, 107]. Він характеризує інвестиційно-інноваційний потенціал держави у цілому, який складається із потенціалів регіонів. Як бачимо, у визначенні є цільова установка інвестиційно-інноваційної діяльності – економічне зростання.

Як і в попередньому визначенні підхід професора Ф. Тумусова також містить елементи

цільової установки, оскільки фінансовий потенціал, на його думку, є сукупністю фінансових ресурсів, що складають грошовий капітал, який суспільство може виділити для забезпечення інвестиційного процесу, відтворення капіталу [19, 29].

Досліджуючи інвестиційний потенціал суб'єкта господарської діяльності М. Туріянська поділяє його на інвестиційний фінансовий та інвестиційний нефінансовий потенціали. Інвестиційний фінансовий потенціал вона характеризує як "заощадження фінансового ресурсу у вигляді грошей та ліквідних цінних паперів, які можуть використовуватися для інвестицій без порушення поточної діяльності" [20, 52]; далі розмежує інвестиційний потенціал на поточний (створені або здобуті ресурси за останній рік) та накопичений (створені і здобуті ресурси за попередні роки, але не використані). Такий підхід, на наш погляд, є не зовсім вдалим, оскільки саме автор погоджується із методологічним посиленням, що потенціал є відображенням взаємодії наявних ресурсів та невикористаних можливостей, які формують його єдину сутність.

Прихильниками зазначеного підходу можна назвати також С. Онишка, З. Герасимчук, І. Вахович, І. Камінську, П. Стецюка, Н. Клімову. Так, С. Онишко, розглядаючи фінансовий потенціал інноваційного розвитку вважає, що фінансовий потенціал відображає не лише наявні фінансові ресурси, а й їхні резерви, котрі можуть бути використані за певних умов [21, 70]. Такої ж думки притримуються і З. Герасимчук, І. Вахович, І. Камінська [22, 167]. Фінансові ресурси становлять лише частину фінансового потенціалу, точніше, частку спожитої частини фінансового потенціалу, і в цьому полягає взаємозв'язок між ними. Досліджуючи економічну сутність фінансових ресурсів П. Стецюк не дає безпосередньо визначення фінансового потенціалу, однак погоджується, що він є ширшим, ніж фінансові ресурси і включає в себе останні [23, 141].

Дещо ґрунтовніший підхід у розмежуванні понять "ресурси" і "потенціал" знаходимо у Н. Клімової. Критикуючи використання дефіні-

цій "потенційно можливі" та "можливі" податкові надходження вона зазначає: "З позиції епістемології суть даного питання зводиться до оцінки правомірності використання однорідних термінологічних визначень для якісної ідентифікації різних категорій. При цьому слід мати на увазі, що використання синонімів (можливі – потенційно можливі податкові надходження) при розкритті сутнісної основи категорій і конструювання понятійного апарату знижує значеність і логіку даної конструкції" [11]. Тому автор вважає правомірним розмежування цих ототожнених понять на чотири складових:

- податковий потенціал регіону (як максимально можливий обсяг податкових надходжень);
- фактично реалізований податковий потенціал (як фактичні податкові надходження, зібрані при існуючих умовах використання всіх наявних ресурсів);
- податкові надходження (отримані при оптимальних умовах використання залучених у суспільне виробництво ресурсів);
- податкові доходи (отримані при існуючих умовах формування і використання залучених до суспільного виробництва ресурсів).

Щодо розглянутого вище підходу можна сформулювати низку зауважень. По-перше, виокремлення із податкового потенціалу його реалізованої частини не відповідає сутності самого потенціалу. По-друге, використання дефініцій "існуючі умови" та "оптимальні умови" розширює теоретико-методологічні підходи його дослідження. Однак, важко прослідковуються відмінності між податковими надходженнями, отриманими при існуючих умовах та реалізованим податковим потенціалом.

А. Коломієць та А. Новикова виділяють поняття накопиченого в попередні роки фінансового потенціалу та поточного фінансового потенціалу [24, 6]. Для оцінки акумульованого фінансового потенціалу дослідники пропонують використовувати вартість національного багатства із включенням до нього фінансових активів, а для оцінки поточного фінансового

потенціалу – валовий регіональний продукт. На наш погляд, прив'язка фінансового потенціалу до національного багатства є невірною, бо цей показник є загальноекономічним. Таке поєднання радше можна застосувати до більш ємнішого та ширшого – економічного потенціалу, який в економічній літературі визначається природними ресурсами, засобами виробництва та нагромадженням національним багатством [25, 652].

Із справедливою критикою такого підходу виступає Н. Сабітова і пропонує виділяти використовуваний та не використовуваний фінансовий потенціал [18, 64], що відображає дуалістичну природу фінансового потенціалу як наявних ресурсів та прихованих невикористаних можливостей на даний момент. Із вищезазначеного прослідковується зв'язок фінансового потенціалу із часовими рамками. Це окреслює ще один методологічний принцип, при якому аналіз потенціалу слід проводити із урахуванням певного періоду часу [8, 401].

Сама ж Н. Сабітова зазначає, що фінансові ресурси можна розглядати як використовувану частину фінансового потенціалу. Останній вона трактує як "здатність наявних (курсив наш – В. С.) ресурсів даного регіону приносити доходи різним економічним суб'єктам у певний період часу" [18, 63]. Таке визначення, на наш погляд, окреслює лише частину фінансового потенціалу, по суті ототожнюючи його із фінансовими ресурсами.

В економічному словнику фінансовий потенціал розглядається як сукупність наявних грошових ресурсів держави, що можуть бути використані для вирішення певного завдання, у т. ч. і ресурси, отримані шляхом перерозподілу із одних сфер використання в інші без переходу критичних меж, тобто без загрози руйнувань, розрухи у сферах, із яких вилучаються ресурси [26, 561]. Аналогічне трактування фінансового потенціалу дає електронний економічний словник [27].

На відміну від попередніх двох визначень, що практично ототожнюють фінансовий потенціал із наявними фінансовими ресурсами у фінансовому словнику-довіднику він розгля-

дається лише як можливий обсяг використання фінансових ресурсів [6, 392].

Автори фінансово-економічного словника під фінансовим потенціалом розуміють загальний обсяг фінансових ресурсів, що утворюються в межах певної адміністративно-територіальної одиниці [28, 444]. Недоліком такого підходу є відсутність вказівки, які саме ресурси (наявні чи потенційні) входять до цього загального обсягу.

Комітет з державного управління ООН розглядає фінансовий потенціал державного сектору в контексті реалізації цілей "Декларації тисячоліття". Експерти ООН зосередили свою увагу на практичних аспектах його дослідження. Реалізація намічених цілей – скорочення масштабів бідності та забезпечення економічного зростання – потребує максимальної мобілізації фінансових ресурсів. Її можна здійснити, на думку фахівців ООН, шляхом вдосконалення управління системою державних фінансів. Вона передбачає низку заходів у сфері податкової реформи (розширення податкової бази, спрощення податкового адміністрування тощо), підвищення ефективності витрачання бюджетних коштів, посилення фіскальної дисципліни, вдосконалення управління податковим боргом [29, 1–2].

Деяко відмінне розуміння фінансового потенціалу знаходимо у російського академіка В. Сенчагова. Не даючи конкретного визначення його сутності, він зазначає, що причини відставання розвитку російської економіки та добробуту громадян криються у слабкості фінансового потенціалу. Така слабкість полягає як в обмеженому обсязі фінансових ресурсів, так і в здатності фінансових інститутів формувати фінансову політику, яка б мала належний арсенал фінансово-банківських інструментів, адекватних новим умовам та факторам розвитку економіки [30, 13]. Як бачимо, розуміння фінансового потенціалу В. Сенчаговим характеризується комплексністю та містить елементи одразу кількох підходів – ресурсного, цільового та системно-функціонального. Фінансовий потенціал пов'язується автором, насамперед, із фінансовими ресурсами, а та-

кож відповідними фінансовими механізмами їх використання для розвитку економіки країни.

Підсумовуючи вищевикладене, приходимо до таких висновків.

1. Дослідивши основні підходи вітчизняних та російських науковців щодо трактування фінансового потенціалу, узагальнимо його методологічне підґрунтя:

- вихідним моментом у розумінні фінансового потенціалу є саме поняття "потенціал";
- потенціал є ємнішим поняттям, ніж ресурси і включає в себе останні;
- він відображає сукупність наявних і прихованих ресурсів. Перші слід ефективно використати, а другі мобілізувати;
- функціонування потенціалу можливе лише у рамках системи. Відтак, завдання формування та реалізації потенціалу слід розглядати крізь призму її спроможності виконати таке завдання;
- формування та реалізація потенціалу повинно мати чітко визначений цільовий орієнтир;
- останнє повинне бути виконане протягом визначеного проміжку часу та за певних умов.

2. Виходячи з вищенаведених методологічних принципів та ґрунтуючись на аналізі основних підходів дослідження фінансового потенціалу, можна запропонувати таке його визначення: *фінансовий потенціал* – це сукупність наявних та потенційних фінансових ресурсів, що можуть бути мобілізовані та реалізовані фінансовою системою за певних умов для забезпечення сталих темпів економічного зростання у визначений період часу. Схематично такий підхід зображено на рис. 2.

3. У контексті економічного зростання функцією фінансової системи є мобілізація та реалізація її потенціалу. Це відповідає системному підходу, при якому функція задається системі ззовні і показує, яку роль виконує ця система щодо більш загальної системи (у нашому випадку – економічної). Це є дуже важливим моментом, оскільки зміна функції системи вимагає зміни механізму її функціону-

• Актуальні питання теорії фінансів, грошей і кредиту •

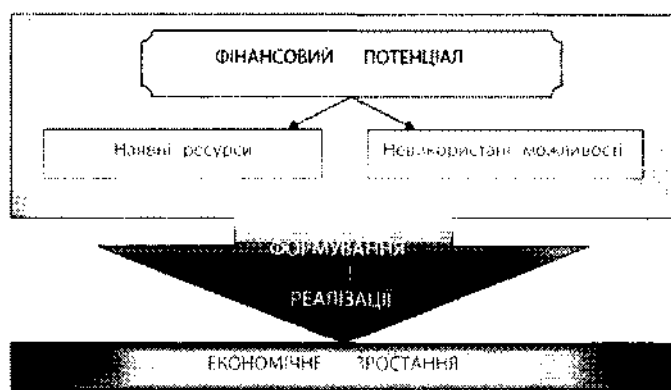

Рис. 2. Схема формування та реалізації фінансового потенціалу*

* Складено автором

вання, а відтак змін у її структурі. У нашому випадку збереження існуючих темпів економічного зростання в Україні диктує необхідність трансформаційних змін у фінансовій системі для формування та ефективного використання відповідних обсягів фінансових ресурсів. Окрім функції система має також і ціль. Співвідношення між ними полягає у тому, що функція підпорядкована певним цілям. Так, формування фінансового потенціалу не є самоціллю, а спрямоване на забезпечення у майбутньому економічного зростання.

Таким чином вдосконалення процесів акумуляції фінансових ресурсів та їх оптимального розподілу стане поштовхом до економічного зростання. Наслідком останнього буде формування нових можливостей і резервів. При цьому виникає якісно новий рівень фінансового потенціалу.

4. Введення у науковий обіг поняття "фінансовий потенціал" не є надмірною теоретизацією і не буде суперечити принципу В. Оккама², оскільки має суто прагматичну мотивацію – вдосконалення процесів мобілізації джерел економічного зростання, виявлення фінансових резервів, чітке окреслення їх ефективного використання. Це і є тим стратегічним орієнтиром фінансової політики, який повинен реа-

² "Pluralities non est ponenda sine necessitate" (лат.) – сутності не варто множити без необхідності.

лізуватись через відповідний фінансовий механізм.

Література

1. Опарін В. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти): Монографія. – Вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 240 с.

2. Зимовець В. В. Акумуляція фінансових ресурсів та економічний розвиток (монографія) / Відпов. ред. д.е.н., проф. В. І. Кононенко. – Ін-т економіки НАНУ, 2003. – 314 с.

3. Геєць В. М. Уроки та перспективи ринкових реформ і довгострокового економічного зростання в Україні // *Економічна теорія*. – 2004. – № 3. – С. 3–27.

4. Опарін В., Федосов В. Концептуальні основи фінансової стратегії економічного зростання в Україні // *Економіка України*. – 2002. – № 2. – С. 10–20.

5. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і гол. редактор В. Т. Бусел. – К.: Ірпінськ: ВГФ "Перун", 2005. – 1728 с.

6. Фінансовий словник-довідник / М. Я. Дем'яненко, Ю. Я. Лузан, П. Т. Саблук, П. М. Скупий та ін.; за ред. М. Я. Дем'яненка. – К.: ІАЕ УАНН, 2003. – 555 с.

7. Федосов В., Опарін В., Львович С. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: Монографія / За наук. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2002. – 387 с.

8. Румянцева Е. Е. Новая экономическая энциклопедия. – М.: Инфра-М, 2005. – IV, 724 с.

9. Пасічник Ю. В. Бюджетний потенціал економічного зростання в Україні: Монографія. – Донецьк: ТОВ "Юго-Восток, Лтд", 2005. – 642 с.

10. Таранов І. Теоретико-організаційні засади визначення фіскального потенціалу держави // *Світ фінансів*. – Випуск 2 (7). – 2006. – С. 60–65.

11. Климова Н. Экономический инструмент регулирования федеративных отношений [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://federalmcart.ksu.ru/conference/seminar4/klimova.htm>.

12. Бабурина Н. А. Кредитно-инвестиционный потенциал банка: понятие и элементы // *Вестник*

• Актуальні питання теорії фінансів, грошей і кредиту •

тюменского государственного университета. – № 3. – 2006. – С. 208–210.

13. Мешко Н. П. Механізм управління інвестиційно-інноваційним потенціалом: макрорівень: Монографія. – Д.: Наука і освіта, 2004. – 272 с.

14. Кирилова О. С. Доходний потенціал територіальних бюджетів // *Фінанси*. – 2006. – № 9. – С. 22–24.

15. Кашина Н. В. Методика расчётов налогового потенциала // *Фінанси*. – 2001. – № 12. – С. 35–37.

16. Мірчев О. Методологічні підходи до дослідження податкового потенціалу // *Економіст*. – 2006. – № 9. – С. 70–73.

17. Коломиец А. Л., Мельник А. Д. О понятиях налогового и финансового потенциалов региона [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.nalvest.com./articles/1133.html?r=>.

18. Сабитова Н. М. О понятии финансового потенциала региона и методология его оценки // *Фінанси*. – 2003. – № 2. – С. 63–65.

19. Тумусов Ф. С. Инвестиционный потенциал региона: теория, проблемы, практика. – М.: "Экономика", 1999. – 272 с.

20. Туріянська М. М. Інвестиційні джерела: Монографія. – Донецьк: ТОВ "Юго-Восток, Лтд", 2004. – 317 с.

21. Онишко С. В. Фінансовий потенціал інноваційного розвитку економіки // *Фінанси України*. – 2003. – № 6. – С. 67–74.

22. Герасимчук З. В., Вахович І. М., Камінська І. М. Фінансова політика сталого розвитку регіону: Монографія. – Луцьк: Насдтир'я, 2006. – 220 с.

23. Стецюк П. А. Економічна суть фінансових ресурсів // *Фінанси України*. – 2007. – № 1. – С. 129–143.

24. Коломиец А. Л., Новикова А. И. О соотношении финансового и налогового потенциала в региональном разрезе // *Налоговый вестник*. – 2000. – № 3. – С. 5–6.

25. Экономический словарь / Под. ред. А. Н. Азриляна. – М.: Институт новой экономики, 2007. – 1152 с.

26. Экономический словарь / Е. Г. Базудина [и др.]; отв. ред. А. И. Архипов. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2005. – 624 с.

27. Финансовый потенциал // Экономический словарь [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://abc.informberau.com/html/oeiaiaiae_iaiaioeae.html.

28. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник. – Львів: Видавництво національного університету "Львівська політехніка", 2005. – 714 с.

29. Финансовый потенциал государственного сектора в целях осуществления Декларации тысячелетия Организации Объединенных Наций / Доклад секретариата Комитета экспертов по государственному управлению ООН № E/C.16/2002/6, 2002. – 15 с.

30. Формирование национальной финансовой стратегии России: Путь к подъему и благосостоянию / Под ред. В. К. Сенчагова. – М.: Дело, 2004. – 416 с.